

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת כי תשא
פרשת פרה
כ"א אדר תשפ"א

לנו דרך המדבר לפי שאבד מהם משה שהיו המסעות על פיו היו מבקשים משה אחר שיוורה להם הדרך, וזה שבאר כי זה משה האיש אשר העלנו וגו' נתן טעם לשאלתם כי משה שהיה מנהיגם אבד מהם ולא ידעו מה היה לו, ודבר ברור שישראל לא חשבו במשה שהיה אלהים לישראל שיאמרו עשה לנו אלהים שאבד ממנו אלהים שלנו, אבל כשם שהיה משה מנהיג כן היו מבקשים מנהיג אחר במקום משה שאבד מהם, ומה שהתעסק אהרן במעשהו כוונתו היתה כדי שיתאחר בו ובין כך ובין כך יבא משה ויבטל הענין ולא רצה למסור עצמו למיתה שלא נתחייב לעשות כל כך כיון שלא שאלוהו לשם ע"ג, ומה שיתאמת זה שלא היתה הכוונה ע"ג וכ"ש כוונת אהרן. מה שהשיב אהרן למשה שאמר לו אל יחר אף אדוני כלומר אל תכעוס כל כך כי הם לא בקשו ממני ע"ג אבל בקשו מנהיג במקומך [...]

ויש לשאול כאן כיון שלא היתה כוונתם לשום ע"ג בבקשת העגל למה נענשו כל כך בהריגה על ידי בני לוי שנאמר שימו איש חרבו על ירכו וגו', ומגפה ע"י הקב"ה שנאמר ויגוף ה' את העם. והתשובה בזה כי היה דבר העגל תחלתו שוגג וסופו מזיד והוא שכתוב וישתחוו לו ויזבחו לו והיו ישראל בזה נחלקים לכתות יש שהיתה כוונתם לטובה ממה שכתוב ועלו ויגישו שלמים כי לא אמר ועלו לו ויגישו לו, ויש שהיתה כוונתם לרעה ממה שכתוב וישתחוו לו ויזבחו לו.

ומפורש אמרו במדרש כי ערב רב שיצאו עמהם ממצרים עשאוהו והכתוב מוכיח שאמר אלה אלהיך ישראל והוא דברי ערב רב שאמרו לישראל אלה אלהיך ישראל שאילו עשאוהו ישראל היה לו לומר אלה אלהינו ישראל אשר העלנו, וזהו קשים גרים לישראל כספחת בבשר החי, ועוד זה אמרו במדרש שאמר לו הקב"ה למשה לך רד כי שחת עמך עמך ולא עמי הם ולא אמרתי לך ביציאת מצרים והוצאת את צבאותי את עמי ואתה קבלת ערב רב ורצית לקבל הגרים עמך הם ולא עמי, ומכל מקום אע"פ שערב רב היו תחלה עקר המעשה הרע מצינו שטעו ישראל אחריו ונענשו הכל.

להסביר למה זה היה בצורת עגל דווקא, כותב רבי אברהם בן הרמב"ם: ויעשהו עגל מסכה וגו'. מן הסתם כך בקשו ממנו ומסורת מאת אבא מרי ז"ל שזה מפני שהיו אדוקים בסברה של אצטגנונים שהיציאה (ממצרים) היתה ב(זמן) עלית (מוזל) שור או כיוצא בזה מן הדמיונות בגזירות הכוכבים המסתעפות מן עבודה זרה.

והחזקוני אומר:

ויעשהו עגל. ולא שאר חיה לפי שערב רב התחילו בעבירה וכתוב זה אלי ואנוהו (שמות טו, ב), שראו ישראל השכינה וערב רב לא ראו אלא רגליהם של מלאכי השרת שתחת הכסא של רגליהם ככף רגל עגל (יחזקאל א, ז), כסבורים היו שהם פסיעותיו של הקב"ה והיינו דכתיב בתהלים ראו הליכותך וגו' ועקבותיך לא נודעו (תהלים עז, כ), שחשבו מעקבותיהם של מלאכים שהם עקבותיו של הקב"ה.

מסביר הרמב"ן (לב, ד):

והנה אהרן הוא אשר הוציא הצורה הזאת, כי הם לא אמרו לו מה יעשה שור או כשב או עז וזולתם, וזהו מאמר החכמים שאמרו (סנהדרין סג, א) מלמד שאנו לאלוהות הרבה, כי הם לא ידעו במה יבחרו ואיזה הטוב להם. והכוונה לאהרן היתה, מפני שישראל היו במדבר חורב שממה, והחרבן ושמומות עולם יבואו מן הצפון, כדכתיב (ירמיה א, יד) מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ, שאין הכוונה במלך בבל בלבד, כאשר יראה בנגלה מן הכתוב, אבל כי מן השמאל תבא מדת הדין לעולם להשיב על כל יושבי הארץ כרעתם. והנה במעשה המרכבה אמר פני שור מהשמאל לארבעתם (יחזקאל א, ט), ולכן חשב אהרן כי המחריב יורה דרך מקום החרבן כי שם כחו הגדול, ובהיותם עובדים שם לאל יערה רוח ממרום, כאשר נאצל על משה. וזהו שאמר חג לה' מחר, שיהיו העבודות והזבחים לשם המיוחד להפיק רצון ממנו אל בעל הצורה, כי בהיותה לפנייהם יכונן אל ענינה: ורבותינו למדו אותנו הענין הזה, והם שגלו סודו, אמרו (שמו"ג ר, ג; מב, ה; מג, ח) ראה ראיתי את עני עמי, אמר לו הקב"ה למשה, משה אתה רואה ראה אחת ואני רואה שתי ראיות, אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורתך, ואני רואה היאך מתבוננין בי שאני יוצא בקרונין שלי שאתן להם את התורה, שנאמר (תהלים סח, יח) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן, ושומטין אחד מטטראמולין שלי, שכתוב (יחזקאל א, ט) ופני שור מהשמאל, ומכעיסין אותי בו. מטטראמולין, ארבע פרדות, טטרא בלשון יון ארבע, כמו שאמרו (נוזר ח, ב) טטראגון ארבע. מולין פרדות, כמו מולאות של בית רבי (שבת נב, א). משל לארבע חיות הנושאות המרכבה. וביקרא רבה (יג, ג) שאמר אהרן מתוך שאני בונה אני בונה אותו לשמו של הקב"ה, שנאמר (פסוק ה) ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר, חג לעגל מחר אין כתוב כאן, אלא לה'.

א. ויעשהו עגל מסכה

וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו:

ויאמר אלהים אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בנזים ובנזיכם והביאו אלי:

ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם וביאו אל אהרן:

ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלך מארץ מצרים:

וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר:

וישכימו ממחרת ויעלו עלת ויזשו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק: (לב, א-ו)

כותב רש"י:

כי בשש משה. כתרנומו לשון איחור, וכן בשש רכבו (שופטים ה, כח), ויחילו עד בוש (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלימים, ארבעים יום ויליו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בו' בסיון עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז, בי"ו בא השטן וערב את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערבוביא, לומר ודאי מת משה לכך בא ערבוביא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (פט, א), ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן, בין קודם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וישכימו ממחרת ויעלו עולות:

ומובא במסכת סנהדרין (א, ז):

וירא אהרן ויבן מזבח לפניו מה ראה א"ר בנימין בר יפת א"ר אלעזר ראה חור שזבוח לפניו אמר אי לא שמענא להו השתא עבדו לי כדעבדו בחור ומייתים בי (איכה ב, כ) אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא ולא הויה להו תקנתא לעולם מוטב דליעבדו לעגל אפשר הויה להו תקנתא בתשובה.

לנבי מי בנה העגל, במדרש תנחומא (כי תשא יט) מובא:

אמר רבי ירמיה: כשהביאו הנזמים, תלה אהרן עיניו לשמים ואמר: אליך נשאתי את עיני הישיב בשמים (תהלים קכג, א), אתה יודע את כל המחשבות, שבעל כרחי אני עושה. השליך לאש ובאו החרטמים ועשו בחרטמיהם. ויש אומרים: שמיכה היה שנתמכמך בבנין, מה שהציל משה מן הלכנים. נטל הלוח שכתב עליו משה, עלה שור, כשהעלה ארונו של יוסף. השליכו לתוך הכור בין הנזמים, ויצא העגל גועה כשהוא מקרטע. התחילו אומרים: אלה אלהיך ישראל.

ובפרקי דרבי אליעזר (פרק מה) כתוב:

ראו האנשים שלא קבלו הנשים ליתן את נזמיהן לבעליהן ועד אותה שניה היו הנזמים באזניהם כמעשה המצריים וכמעשה העברים ופרקו את נזמיהם שבאזניהם ונתנו שנאמר ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם באזני נשיהם אין כתיב כאן אלא באזניהם ומצא אהרן בין הנזמים ציץ של זהב אחד כתוב עליו שם הקדש וחרות עליו כצורת עגל ואותו לבד השליך לכור של אש שנאמר ויצא העגל הזה ויצא העגל הזה גועה וראו אותו כל ישראל ותעו אחריו. ר' יהודה אומר סמאל נכנס והיה גועה להתעות את ישראל שנאמר ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו וראו כל ישראל את העגל ותעו אחריו וישתחוו לו ויזבחו לו.

מסביר רבינו בחיי (לב, ח):

עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו. יש לתמוה בפרשה הזאת כמה תמיהות, האחת ישראל שהיו כמלאכי השרת ושמעו בסיני עשרת הדברות מפי אלקים איך היו מבקשים מאהרן לעשות להם עבודה זרה, ועוד היאך אפשר שהיו פתאים גמורים שהיו חושבים שכלי הזהב שהיו באזניהם הוא אשר העלם ממצרים שאמרו עליו אלה אלהיך ישראל וגו', ועוד אהרן שהיה בחירה ה' אין בכל ישראל גדול כמוהו אחר משה רבינו איך לקח הענין בדרך תמות ולא מסר עצמו למיתה והלא בענין ע"ג יהרג ואל יעבור, ועוד תמה באהרן איך השיב אהרן אל משה אל יחר אף אדוני ובמה ראוי אדם לכעוס ולשפוך חמת אפו כי אם על עברה חמורה כזו.

והתשובה בזה שלא היתה כוונת ישראל בענין העגל שיעשהו ע"ג ח"ו שהם לא בקשהו לאלוה כי אם למנהיג זהו אמרם אשר ילכו לפנינו שיהיה מנהיגנו, ויורה

מותאם ונערך עם השלמת מקורות ע"י בנו יונתן יוסף. מתוך שיחתו השבועית של הרב בצרפתית.

לקבלת השיחה ב M או ב WhatsApp : A0583245820@gmail.com או באתרים לדעת ודרשו

